

TÜR EYLEM PLANI HAZIRLAMA EĞİTİMİ

(05-06 Mart 2020, KKTC)

3. Ders

ÇAYIR GÜLÜNÜ *(Centaurea erdemii)* TANIYALIM

*(Gerçekte Centaurea erdemii adında bir tür bulunmamaktadır.
Bu eğitim materyalinde kullanılmak üzere hayali bir tür tanımlanmıştır.)*

Osman Erdem

56osmanerdem@gmail.com

Tel: 0533 956 5110

DEVAMI İÇİN
TIKLA

***Centaurea erdemii* (ayır gl)**
papatyagiller familyasından,
peygamber çiçeđi (*centaurea*)
cinsinden bir bitkidir.

**Yeryüzünde sadece Suna
Gl'nün kuzeyinde toplam
20-25 hektarlık alanda
bulunmaktadır.**

Çok yıllık otsu bir bitkidir.

***Son derece nadir, gösterişli, güzel bir türdür. Çiçekleri, kırmızı ve pembedir.
Mayıs ve Haziran aylarında çiçeklenir.***

***Taban suyu yüksek, çayırılık alanlarda bulunur. Çok güçlü bir kök yapısı vardır.
Tohumla da çoğalır. Ancak, daha çok kök sürgünleriyle yayıldığı bilinmektedir.***

ALANIN VE TÜRÜN KORUMA DURUMU

Ülkemizdeki en dar yayılışlı bitki türlerinden biri olan *Centaurea erdemii* IUCN Kırmızı Listesine ve Türkiye Bitkileri Kırmızı Listesine göre CR (Critical Endangered) kategorisinde yer almaktadır.

Ayrıca Bern Sözleşmesi "Mutlak Korunması Gereken Bitki Türleri (Ek-I Sayılı Liste) Listesi'ndedir.

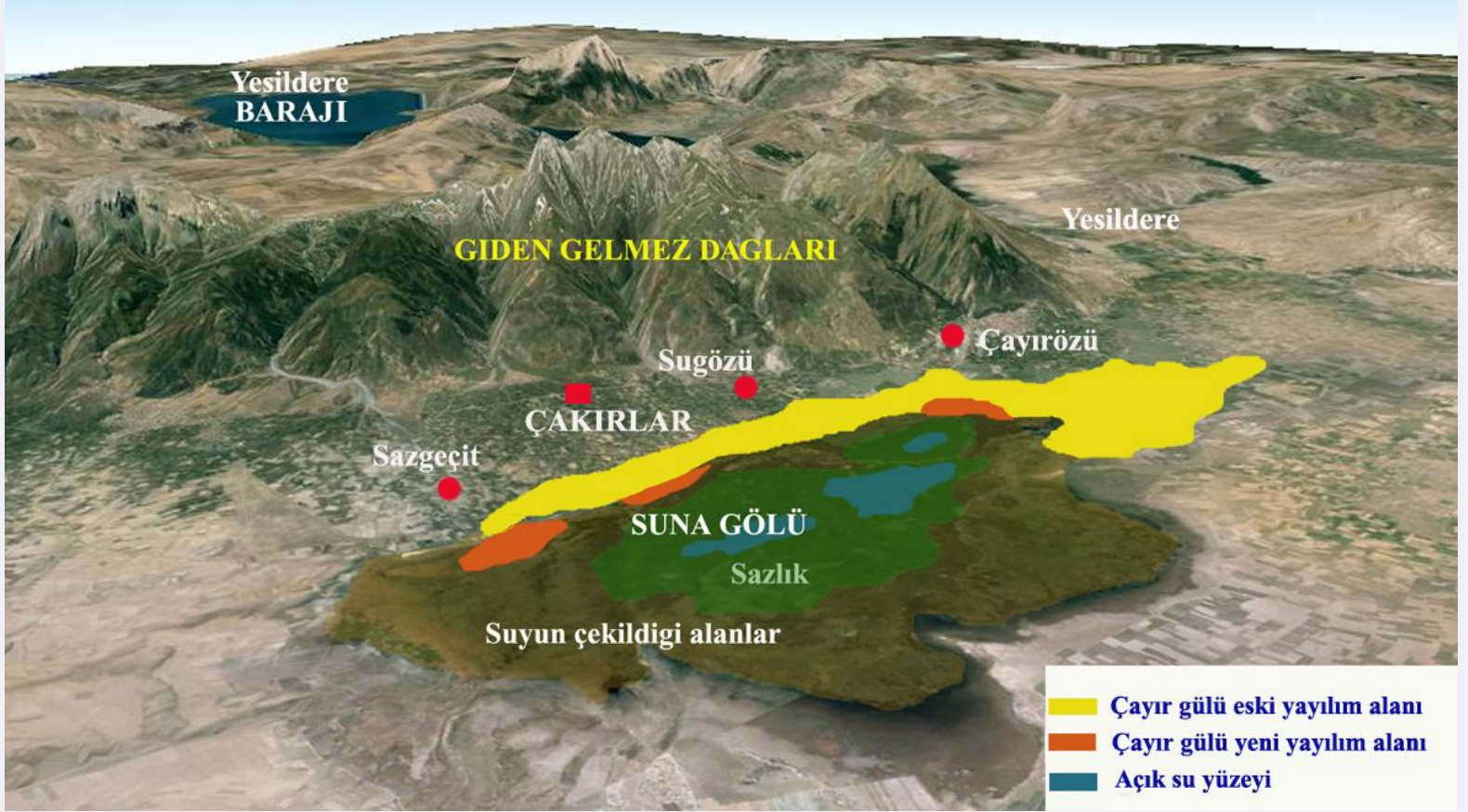

Suna Gölü, Ramsar Sözleşmesi kriterlerine göre uluslararası öneme sahip sulak alan statüsündedir.

Bakanlıkça belirlenen uluslararası öneme sahip sulak alanlar listesinde yer almaktadır.

Ulusal mevzuatımız kapsamında alanda herhangi bir koruma statüsü bulunmamaktadır.

Türkiye'ye özgü (endemik) bir bitki türü olup, sadece Suna Gölü'nün kuzeyinde toplam 20-25 ha'lık alanda bulunmaktadır.

Yaklaşık 15-20 yıl önce Suna Gölü'nün kuzeyinde kıyı şeridi boyunca kesintisiz uzanan 16 km uzunluğundaki çayırılık alanda (toplam yayılım alanı 1200 ha) bulunmakta iken günümüzde Gölü'n kuzeyindeki çayırılık alanlarda büyüklükleri 7-10 ha civarında olan üç noktada bulunmaktadır.

ÇOK ÖNEMLİ

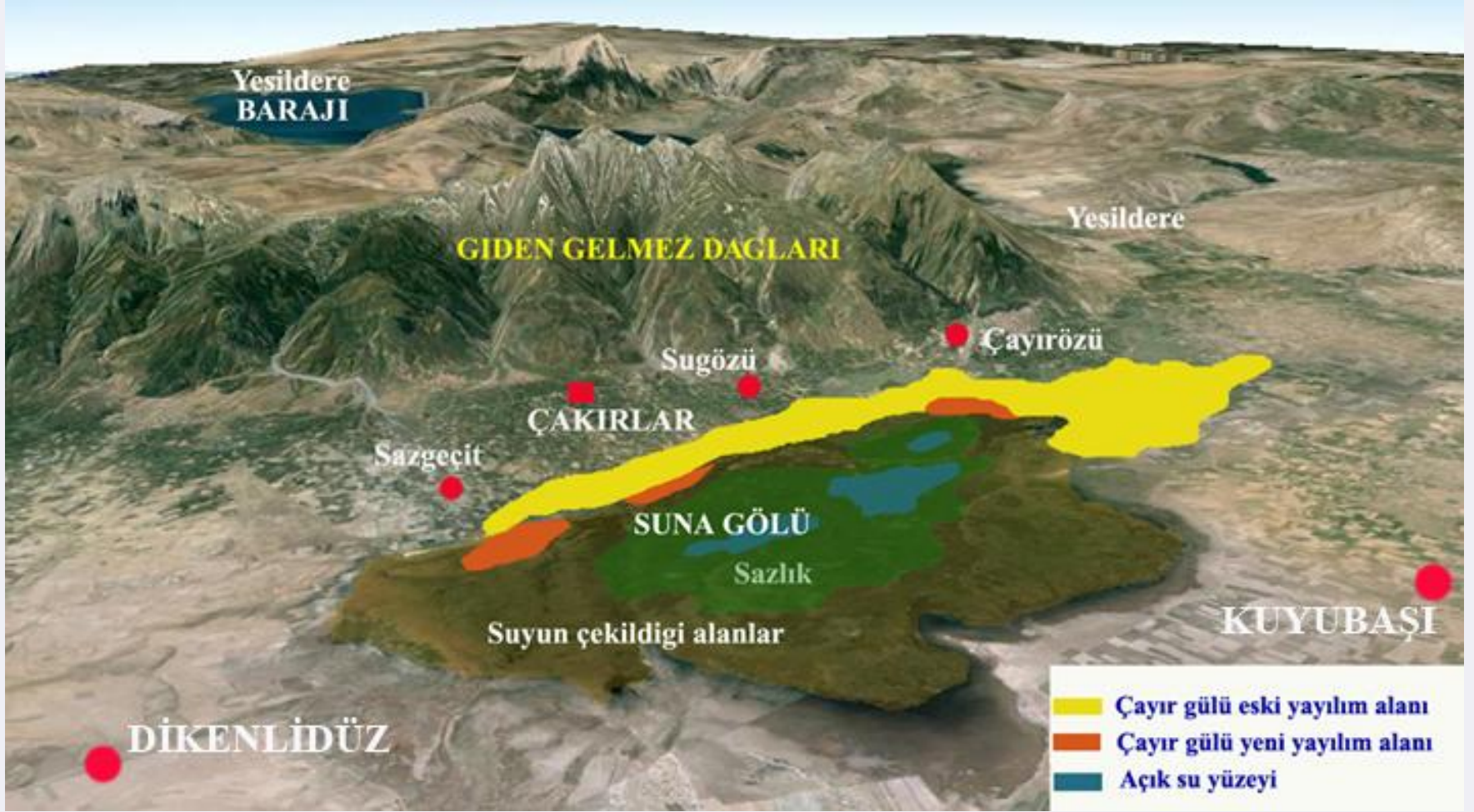
Yayılım alanının 20 yılda 1200 ha'dan 20-25 hektara düşmesinin ana nedeni Suna Gölü'nü besleyen Yeşildere üzerine 1990 yılında baraj yapılması ve gölü besleyen suların barajda tutulmasıdır. **Yeterince beslenemeyince göl alanı daralmış, göl çevresindeki geniş sazlıklar ve çayır gülünün yayılım alanı olan çayırliklar kurumuştur.**

Göl sularının çekilmesi ve çayırların kuruması ve taban suyunun düşmesiyle eski göl yatağı ve çayırlik alanların büyük bir kısmı tarım alanına dönüştürülmüştür. Neticede, çayır gülü popülasyonlarında parçalanmalar olmuş, 7-10 hektarlık üç küçük popülasyona ayrılmıştır.

Alanda yapılan incelemeler sırasında göl suyunun çekilmesine bağlı olarak yeni tarım alanlarının açıldığı tespit edilmiştir.

Yağış miktarına ve barajdan göle bırakılan su miktarına bağlı olarak popülasyon büyüklüklerinde ve birey sayısında yıldan yıla dalgalanmalar yaşanmaktadır. Bu nedenle bilim insanları türün düzenli olarak izlenmesinin gerekliliğine dikkat çekiyorlar.

Başka alanlarda tohumdan üretimi çok kolay değildir. Bitkinin bölgede varlığını sürdürmesinin Gidengelvez Dağları ile Suna Gölü'nün bölgede oluşturduğu mikroklima ve taban suyunun varlığıyla ilgili olduğu düşünülmektedir.

Yapılan ölçümler, Gidengelvez Dağları ile Suna Gölü arasında kalan yaklaşık 25.000 hektarlık alandaki iklimin çevresindeki alanlardan (Dikenlidüz ve Kuyubaşı) farklı olduğunu göstermektedir. **NEDEN?**

Bölgedeki diğer alanlarda yıllık yağış miktarı **446-476 mm** arasında değişirken çayır gülünün yayılım alanlarındaki yıllık yağış miktarı **650 mm.** civarındadır.

Kışlar çevresine göre daha ılıman geçmektedir.

Örneğin ocak ayı sıcaklık ortalaması yakın çevresindeki yerlerde **0,5-0,6°C** iken alanda **1,8 °C'dir.**

Diğer iklim elemanları da çevresine göre önemli değişiklikler göstermektedir.

		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam/ Ortalama
ÇAKIRLAR	Yağış	68	70	62	73	72	56	30	22	32	52	54	63	654 mm
	Sıcaklık	1,8	2,7	5,9	10,4	14,4	18,4	21,2	20,9	17,4	12,3	7,6	3,2	11,35°C
DİKENLİDÜZ	Yağış	47	48	42	48	46	32	16	12	16	41	42	56	446 mm
	Sıcaklık	0,5	2,1	5,5	10,2	14,2	18,1	21,2	20,7	17,1	12	6,7	2,3	10,9°C
KUYUBAŞI	Yağış	48	51	47	51	48	40	17	13	17	43	44	57	476 mm
	Sıcaklık	0,6	2,3	5,6	10,4	14,3	18,1	21,4	20,9	17,2	12,4	6,9	2,4	11, 04°C

Dikenlidüz ve Kuyubaş'nda sadece tarla tarımı yapılırken, Gidengelmez Dağları ve Suna Gölü arasında kalan bölgede bahçe tarımı yapılmaktadır. Bu bölgede ülkenin en kaliteli elma ve kirazları yetiştirilmektedir.

Uzmanlar tarafından meyve kalitesinde bölgedeki ikliminin etkili olduğu söylenmektedir.

Çayırgülü bitkisi NEDEN sadece bu bölgede bulunuyor?

ÇOK ÖNEMLİ

Göl alanının daralmasıyla birlikte yörenin ikliminde de değişimler saptanmıştır.

Meyve ağaçlarının çiçeklenme döneminde sık sık don yapması, meyve kalitesinin bozulması ve yer yer meyve ağaçlarında kurumaların başlaması iklimdeki değişimlerle ilişkilendirilmektedir.

Türle ilgili geçmişte YAPILAN ÇALIŞMALAR VE BAZI SAPTAMALAR

- **Tür ilk defa 1983 yılında alanda araştırma yapan bir bilim insanı tarafından keşfedilmiş ve bilim dünyasına tanıtılmıştır.**
- **Kent merkezinde bir üniversite var. Biyoloji bölümü türle ilgili ve çalışmalar yapıyor ve işbirliğine açık.**
- **2017 yılında 5 haziran Dünya Çevre Günü'nde İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Belediye ve Üniversitenin işbirliğinde “Çayır Gülü'nün, Korunması ve Tanıtımı” konulu bir sempozyum düzenlenmiş.**
- **2018 yılında Üniversite ile Orman ve Su İşleri Müdürlüğü'nün işbirliğinde alanla ilişkili Sugözü, Sazgeçit, Çayırözü köyleri ile Çakırlar beldesinde kahve toplantıları yapılmış, türün tanıtımı ve önemi hakkında bilgi verilmiş.**

- Çakırlar beldesinde emekli bir öğretmenin öncülüğünde “Çayır Gülü’nü Koruma ve Tanıtma Derneği” kurulmuş. Derneğin başkanlığını da yürüten emekli öğretmen oldukça aktif, işbirliğine açık, yörede sevilen ve saygı duyulan biri.
- Belediye Başkanı da işbirliğine açık, her vesile ile koruma çalışmalarına destek vereceğini söylüyor.
- Hayvanlar çok aç kalmadığı sürece çayır gülü bitkisini yemiyor. Bu nedenle yöredeki otlatma çayır gülü için sorun teşkil etmiyor.
- Yayılım alanlarının birinde türün bulunduğu alanın bir kısmı tel çit ile çevrilmiş ve tabela yerleştirilmiş. Ancak, hayvanlar tel çitle çevrili alana giremediği için hayvanların yediği bazı bitki türleri alanda baskın ve yaygın duruma gelmiş ve buradaki çayır gülü popülasyonunun oldukça zayıfladığı görülmüştür.

Bitkinin varlığını sürdürmesinde yörenin iklim koşullarının ve taban suyunun önemi kabul edilse de, üreme/çoğalma ve ekolojik ihtiyaçları konusunda bilgi boşluğu var.

- Çok güzel çiçekleri var ve baharda toplanarak pazarlarda satılıyor. 30-40 yıl önce küçük bir köy olan Çakırlar beldesinin nüfusu 50.000'e ulaşmış durumda. Bitkiler kesilerek veya sökülerek Çakırlar beldesi ve kent merkezindeki pazarlarda satılıyor.
- Çakırlar Beldesinin yakınındaki yayılım alanının bitişiğindeki koruluk piknik alanı olarak kullanılıyor. Pikniğe gelenlerin bitkileri çiğneyerek veya toplayarak zarar verdikleri tespit edilmiştir.
- Son yıllarda bazı çabalar olsa da yöre insanı bitkinin öneminin farkında değil. Yörenin dışında kent merkezinde dahi bitki pek fazla bilinmemektedir. Ayrıca, Gidengelize Dağları, Suna Gölü ve bunların oluşturduğu mikro klima ve bu mikro klimanın bölgeye kattığı katma değer hakkında yöre halkı bilgili değildir.

Mikro klimanın yaşandığı alandaki tarım arazilerin, bölgedeki diğer arazilerin yaklaşık 10-12 kat daha değerli olduğu saptanmıştır.

Araştırmacılar ilkbahar ayında barajdan ayır glnn eski yayılım alanlarına bir miktar su verilerek, bitkinin alanda yeniden yetişmesinin sağlanabileceği görüşündeler.

Taban suyunun düşmesiyle birlikte çayırılık alanlarda ot verimi azalmış ve yöre hayvancılığı da zarar görmüştür; bu nedenle ayırz köylüleri de alana su verilmesini istiyor.

Alanda alışma yapan bilim insanları, çayırılık alana yeniden su verildiği takdirde alanın **azalan mikro klima özelliğinin de bir miktar artacağı görüşündeler.**

Doğa Araştırmaları Derneği

**tüm yaban hayatının doğal yaşama ortamlarında
soyları tehdit ve tehlike altında olmaksızın yaşamlarını ve
varlıklarını sürdürebildikleri bir Türkiye için çalışır.**

Dikkat ve ilginiz için TEŞEKKÜRLER !